

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Bixente Saizar Ugartemendia

*Berastegi,
Gipuzkoa
(1926-2011)*

Aurkibidea

Biografia

Berastegin jaioa 1926an. Aita Ameriketara joan eta aberastuta itzuli zenean 3-4 baserriren jabe egin zen, tartean gero Bixenteren eskuetan geratu zen Etxoinberri baserria. Bixentek 7 urte zituela hil zitzaien aita. Antsone baserriko Simona Azpirozekin ezkondu zen eta Etxoinberrin bizi izan dira beti. Elizako koruan abesten zuen eta koruko ahotsik onenetakoa zen berea, gainera.

Zintak

BRS-022

- **Proiektua:** Berastegiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2009-06-23
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider
- **Transkribatzailea(k):** Elexpuru, Juan Martin - Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Bixenteren aita: "Amerikano Handia"

- **Erref:** BRS-022/010
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:23:08. **Bukatu:** 00:24:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ekonomia eta industria » Kanpora lanera

Laburpena:

Bixenteren aitari "Amerikano Handia" deitzen zioten, Ameriketara urte asko ibilitakoa baitzen. Berastegira itzuli zenean, Ameriketara egindako diruarekin herriko hainbat lursail eta baserri erosi zituen.

Transkripzioa

- Gure aitte zan "Amerikano Haundie", [...] horko semea zan, horko baserri hortakoa, hamen motea zun izena Berastegin, "Amerikano Haundie" esaten zien danak.
- A bai e?
- Bai.
- Ta Amerikan egona zan?

- Bai, hiru aldiz'e. Horko semea, Saizar. Eta Ameriketa joan emen zan soldaduska liberatu zanen, Ameriketa joan. Ta Ameriketan bere kasa hasi, ta letxero ta zeak ta ustez aberastue, aberastu. Ta geo parte batekin etorri zan Berastegira eta beste bi parte han utzi zittun. Ta parte harekin erosi zun esateko Berastegin erdie bai.

- (Simona) Erdie ez, ez. Lau o bost basarri, Bizente, ez pasa gehiegi.

- Lau o bost basarri ta gaiñe terreno-saillek eta aparte zeak'e asko, erosi zittun asko, sail haundik [...].

- (Simona) Ta hau da, hau da basarri hoitako bat.

- Hoitako bat, aitten herentzie da hau.

- Erosi zuna berak ezta?

- Bai, erosi zuna berak. Han etorri giñen gu.

- Bera ze baserritan jaioa zan?

- Oilloki, horko baserri hortan. Saizar, hor Saizar dia, gu Saizar gea.

- (Simona) Bai, horkoa zan, eta geo basarriok erosi zitun denak eta seme bakoitzei tokatu zitzaion basarri bat.

2. Bixenteren aitaren bizitza

- **Erref:** BRS-022/013
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:25:38. **Bukatu:** 00:27:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ekonomia eta industria » Kanpora lanera

Laburpena:

Bixenteren aita ganaduearekin lan eginda aberastu zen Ameriketan. Itzuli zenean, herriko elizarako kanpai bat erosi zuen. Emakume batekin ezkondua zen, baina haurrik izan baino lehenago hil zen hura; eta orduan neskamearekin ezkondu zen, Bixenteren amarekin, alegia. Bixenteren gurasoek alde handia zuten adinean.

Transkripzioa

Aita nola aberastu zan, ze lanbide euki zuen?

-(Bixente) Ganadero. Ganadukin. Aberastu.

-(Simona) Baiña ganadu asko. Eguynen ez dakit zenbat txekor jaiotzen ziela ta hola.

-(Bixente) Esango dizut. He aberastuta etorri zanen, elizea jun gabe-ta, erlijioa utzita-ta urten askoan ibili zan eta. Elizei ekarri zion kanpana, aurreko kanpana hoi.

-(Simona) Kanpana hoitako bat.

-(Bixente) Hoi jarri zion gue aittek elizei. Izena hantxe dauke: "Matin saizar Ugartemendia, Saizar Lopetegi y Maria Bautista Lizarribar Olano. Hoi zan lengo etxekoandrea. Maria Bautista hoi zan haren andrea. Beastegiko alaba, e. Baiña lengo andrea. baiño ez emen zun familirik izan harekin, abortatu itten emen zittun. Eta geo hue hil zitzaion, eta gure aitte geatu zan bakarrik, eta neskamea gue ama, neskame zean, eta gue amakin ezkondu. Eta gue amagandik etorritakoak gea gu.

-Orduan aurretik egon zan ezkondua beste emakume batekin.

-(Bixente) Bai.

-(Simona) Han bizittu zan, ez, ezkondu ta han bizittu zan.

-Ameriketan?

-(Simona) Ameriketan, bai. Eta handik honea etorri zan ustez dirue in

zunen inbersioa hemen itteko. Baiño ya andre hoi etorri zan granoak zittula esaten zuen, nik ez dakitr zer izango zun, baiño gaixotasun batekin, eta hoi ordun hil in zan. Eta geldittu zan geo, alargun geldittu zan aitte hoi, eta ezkondu zan nexka honekin. Gau parragure ta dana ematekoa da baiño honen aittek ezkondu zanen zeuzken berrogeita hemezortzi urte, ta amak hogeta hiru.

-Bai, e?

--(Bixente) Hiroitaberatzikin hil zan eta nik zazpi urte nittun, sei urte.

-Eta berrogeita hemezortzi urtekin ezkondu eta artian sei seme-alaba izan zittuan.

-(Simona) Eta pentsatu, hirurogeita beratzikin hil zan ta txikina jaiotzeko geldittu zan.

-(Bixente) Bai, gizonak zartuta're balio dula! (Barreak).

3. Gerra ostean lurren jabe, baina ezin haiek erabili

- **Erref:** BRS-022/015
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:28:14. **Bukatu:** 00:30:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Lurra lantzea
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Aita hil zenean, ama alargun gelditu zen 6 ume txikirekin. Anai-arreba bakoitzak zer egin zuen azaltzen du. Bixente baserrian gelditu zen, baina lurra maizterrei emanak zizkien. Horregatik, gosea pasatzea ere tokatu zitzaion. Aurrera atera ahal izateko nola moldatu ziren azaltzen dute.

Transkripzioa

- (Bixente) Hue hil zan eta gure ama geatu zan alargun, jakiñe. Familie ere mutikoskorrez betea, zaharrenak hamar urte, hue seminaria joan zan. Bigarrenak zortzi-beatzi, hark'e hamabikin, joan zan.

-Bai, zuk zazpi ziñun ta beatzi. Jose Ignazio beatzi, zuk zazpi.

-- (Bixente) Hue ere arotzeiara joan zan, Tolosara ofizioa ikastea, Inazio eta baserrin ni geatu nitzen etxean terrenokin.

-() Baserrie, terrenoak bazittuen baiño baserrik ez zun. Baiño berez baserrik ez zuen, ez zuen. Denak maiztarrai emanda zeuzkean. Ta geo nola gerran ondoren gosea etorri zan.

-(Bixente) Urte txarrak zien haiek.

-Nahi izandu zittuen terreno bat edo beste eskuatu ta maizterrak ez zien, ez zien zeditzen, ez zizkien ematen, ta ordun ba goseak bizitzea-ta aillegatu zien. Baserrie gendukenak etxen iten gendun artoa, babarruna, garie. Artoakin taloa eitten gendun, garikin ogia eitten gendun, ta babarruna bagendun. Hok, berriz, batez, joan behar zuen erostea. Nola bazuen, dirue ekarri zuna dena ez zun erosketatan gastatu, baizik geldittu zitzaion diru hoi. Prestamoak zittun. Ordun prestamo haieztatik bizittu zen hoen ama hok soroan hasi zien arte. Baiño honek hamalau urte zittun arte ez zien iñork terrenoik utzitzen lana itteko. Terrenoak bazittuen baiño maiztarrak ez zien uzten.

-(Bixente) Bost etxe, bost baserri, baiño ez ziun uzten.

-Baiño hamalau urte zittula honek ordun hasi zien, utzitzen hasi terrenoa puxkat uzten eta hau hasi zan lanen. Ta honen anaia, bi urte gaztegoa baita, hok bi anaiak ikastea ez zien joan, dedikatu zien baserria. Eta

handiken biziik atea zien.

4. Gurasoen herentziaren banaketa

- **Erref:** BRS-022/017
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:32:19. **Bukatu:** 00:34:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:

Gurasoen herentzia anai-arreben artean nola banatu zuten kontatzen du Bixentek.

Transkripzioa

-Bueno, lehengoa segittu bihar diogu. Ordun ama geldittu zan alargun eta famili zai; entenditzen dezu? Eta orduan zeoan don Andres Bikendi hoi apaiz, erretorea. Erretoreakin amistade haundie zun. Ta geo aitta hil zanen'e testamentuek itteko ta erretorekin-eta ibili zan. Testamentuek-eta, Salterain zan ordun Tolosako notarioa. Salteraiñek, ekarriarazita edo iñ emen zuen ta, parte bat amai eta beste bi parte umei utzi zien, hiru parte inda. Terzia parte bat amantzako. Eta aitten [heredentzia] hartatiken neri hau eman zien. Baserri oso-osea, hau, bere borda ta. Ardik'e bazittun honek. [azioak]'e bai mendin. Baserririk osona hau zan, bost haitan, bost baserri gehigo're bai baiño baserrik osona hau zan. Ta nik hau hartu nun ta eskatu zien ta gue etxen lan in nulako, eta [...], garie ta artoa ta eitten hasi nitzelako, ta etxen lan in nulako. Orduako hau lagune banun soldau joateako're banun hau lagune.

-Bai, hemeretzi urtekin hasi giñen. Presaka, bakizu, gero denporaik izango ez dalako, hemeretzi urtekin.

-Hala eskatu nintzen-eta, soldauxkatik etorri nintzen, soldauxkan bi urte in nittun. Handik etorri nitzen, ta [...] Artzaie bizi zan hemen, maizterra, dana abandonatue zeon.

-Etxea're bai, etxea're zeuken dena abandonatuta.

-Dana larrak eta zelebree. Makiña bat lan in nun. Baiño behintzet eman in zien hau. Ezen graberik gabe eman zien. Nik [...] pagatzeko lanik ez nun. Geo etorri zan hoi, aittan partekua zan, eta aman partekua're eskatu in gendun. Han'e belaze haundi bat eta banttugu gehigo're, eman zizkiuen belaze haundi hoik, eman ziguen eta hoik'e partittu in giñun. Baiño guk egoskorak eta zeak giñen baiño denok aldatu gea ixil-ixiliken. Hemen soiñu asko ibili da familitan hola herentzikin-eta, baiño gu oaindaiño, taka!, ixil-ixiliken egoten giñen. Baiño erretore hue zan txorrontxanoa, lehen esan detena, baiño hola zorrotza're bai haundie.

-Batzuentzat bai.

-Gu harek hartu giñun etxeko umek bezela ta. Ama alargun zeoan-ta harek gui eman zigun elizen lan asko. Ni monagillo, [...] kantore ibilli ni elizen. Tenorra nitzen, oain baiño eztarri [earraua] nun-eta.

5. Kanturako zaletasuna eta gaitasuna

- **Erref:** BRS-022/019

- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:35:11. **Bukatu:** 00:38:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

<p>Bixentek umetatik izan du kanturako zaletasuna. Ahots ona zuen umetan, eta ahotsa aldatzen hasi zitzaionean, urtebete egon zen abestu gabe. Gerora abesten jarraitu zuen eta asko estimatzen zuten. Don Pedro organistarekin ikasten zuten kantuan, eta hari buruz hitz egiten du.</p>

Transkripzioa

-Gustora nun, kantatze hoi gustora nun. Ume-umetatik gaiñea beti kantuako gogoa ta ikasteko-ta gogoa nun. Soldauxkan'e bai, soldauxkan'e denak, "benga Bixente, hasi bihar diau kantatzen" beti hola zeatzen zidaten-ta. Tenorra-ta, ni elizan hor ibili naiz erabat. Aurrena monagillo zazpi urtekin hasi nitzen, hamalau urte arte monagillo. Baiño monagillo edo "simonero" esaten diogu guk. Simonero nitzela're, askotan organiste lehengue profesorea, organistek, Don Pedro Etxeberria gendun, eta harek esaten zion parrokoai, Don Andres horri, "Bixente bial zazu gaur tripleko, gaur Perosi-n meza kantatu behar degu ta, bial zazu Bixente", ta. Ni simonero [jantziekin] gora joan izan nitzen kantatzea. Triple boza, polite izango nula uste det, ez dakit. Gero ez dakit behintzet, geo kanbioko garaien, boza kanbiatzeko garaie etorri zitzaidan hamalau urtekin, eta mediku bat bazan hemen, Don Tomas Almandoz, bai, hue apaizak pelotakin jo ta hil zun. Ta hue zeon korun. Eta esan zian: "Zu, Bixente, ez dezu kantatu behar, e! Urtebete gutxieneko ixil-ixilik egon behar dezu". Jo, ni geatu in nintzen. Ez nun kantatzen. Harrek esanda, e, geatu nitzen.

-Ahotsa kanbiatu zitzaizulako?

-Bai. Geo etorri zitzaidan, hasi nitzen eta denak harrituta. Buo! Espeziala nula ta espeziala nula. Denak hoixe. Aidean hartu niñuen eta hor ibiltzen nitzen. Bueno! Ni're pozik, eta danak.

-Koruan ibiltzen ziñan?

-Bai, erabat, erabat. Hortxe dauket bastoia. Eman zidan, herrik eman zidan gero zea bat, makille. Fotografiek eta ere asko. Soroa hil zanen, oain hil zan Soroa pelotarie. Hue kanpeon atea zanean'e mezataa, meza kantatzea gu jun giñen. Ezpeleta, zera, Ezpeleta baserrie zeon hor Elduaiñen. Harea joan giñen eta eskolan eman ziguen bazkarie. Ta eskolan eman ziguen bazkaria, han giñen berastegiarrak; beastegiarrak giñen.

-Berastegi herri txikia izateko koru dezentea zuen.

-Hamabost-hamasei lagun biltzen giñen gu, ta gaiñea oso ondo... Perosin meza hoi ta danak guk kantatzen giñun. Danak, bueno, nik ez dakit baiño, jendea harrituta eoten omen zen. Beastegi herri txiki bat holako korue nola zegoan denak, bai.

-Zeinekin ikasten zenduen kantuan.

-Guk don Pedro organiste.

-Horrekin, Pedro Etxeberria?

-Bai. Haren semea Don Jazinto Antigua organista urte asko egon zan. Don Jazinto. Geo Bitoriko zaharretxera joan zan. Don Jazinto Etxeberria. Antigua egondu zan urte askoan Donostin, eta haik'e harengena Donostia joan zien hemendik bizitzea, Don Pedro Etxeberria hoi. Gui musika eakutsi ziguna zan. Besomotza zan, eskue bat elbarrittue zun eta ezkerakin jotzen zuen ta hankakin organoa.

-Esku batekin bakarrik?
-Bai. Ta harek mezak-eta, Perosin mezak-eta, hankakin. Oain semek'e organistak zien biek'e. Bat Euxebio ta bestea..., bat apaiza ta bestea soiñujotzaillea, Euxebio. Ta bik'e organoa... Manolo Yabenen osaba. Manololo Yaben, askotan, bere illoba zan eta.

6. Elizan simonero

- **Erref:** BRS-022/021
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:38:44. **Bukatu:** 00:40:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Elizan simonero (eliz mutil) izan zen, eta zer eginkizun izaten zituen aipatzen du. Meza lehen latinez izaten zen, eta jendeari bizkarra emanda egoten ziren simoneroak.

Transkripzioa

-Elizen hazi gea gu, elizen ibilita behintzet. Ni hala naiz.
-Elizen hazik ez baiño elizaa asko...
-Elize asko junak gu, bueno! Erabat.
-Monagillo esan dezu ibili ziñala?
-Monagillo, ximonero. Hemen esaten zaio simonero.
-Simonero?
-Bai. Simonero.
-Eta zein izaten zan zure lana?
-Apaizai laundu. Bai ta Introitoak lagundu. Hara joan mezetaa ateatzen zanen ondoan jarri. "Adiuturium tuas meas..." hasten zan hue ta guk erantzun hari. "Fiat tu-tu...", oain ahaztuta dauzket. [latinezko pasarte ulertezina]. Ta hurrena... kredoa izaten zan.
-Hori da mezako zea.
-Meza orduan latinez izaten zan?
-Bai, bai, latiñez. Eta atzeaka. Apaizan ondoan makurtu ta lurren, ipurdia jendeai emanda.
-A, bai, bizkarra emanda jendeari?
-Bai, bai. Hala izaten zan. Urte askoan, e!
-Baiña apaiza egoten zan meza ematen bestaldera begira?
-Bai, aurea begira, aldareai begira. Aldarea. Gu're bai. Ta gaiña apaizan ondoan holaxe makurtuta. Geo alkitara ateatzen giñen. Baiña hantxe. Eta bueno. Jesus!, gue denboa holaxe jun da.

7. Beraiek sortutako familiaren bilakaera

- **Erref:** BRS-022/022
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:40:04. **Bukatu:** 00:42:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Ezkondutakoan familia ugaria izan zuten, garai hartan Elizak ez baitzuen uzten familia-plangintza egiten. Simonak bere iritzia ematen du gai horren gainean. Bilobei buruz hitz egiten dute.

Transkripzioa

-Geo, jakiñe, honea etorri giñen-ta gu biok hasi giñen ta familie etorri zan eta familie ugarie, ta eskerrak, eskerrak familie. Aurretiken'e bagiñun ugarik eta guk'e ez gendun ikasi tranpaik, garbi esanda.

-Apaizak esaten zuen tranparik ez egiteko?

-(Simona) Honbre! ta ez ziñula absolbittuko. Pekatu haundie zan. Nik bakizu zer dan esaten detena? Nik ezautzen dittut neonek, apaiz asko daude apaizetatik atea ta ezkondu dienak. Baiño ez zapi ta zortzi ume dittuenak! Eeez. Ordun gutzat zan pekatue eta oiangoantzako ez? Nik hoi askotan esan detena da. Aizu, biok bakarrik etorri giñen, baseeri ze hontantxe giñen, hemendik umek mantendu behar giñun, eskolatu behar giñun, ta gu fortzatu iten giñuen ba ekartzea, "jainkoak nahi du" esan eta ekartzea. Baiño oaiñ hortik atea ta jarri dienen, jainkoan nahie haik azaldu in behar lukea!, azaldu, ez gorde.

-Bueno, bale. ... Behintzat hola, familia haundie, ta familiarrak lagundu ziguelako hementxe atea giñun famili galantakin; oain hementxe bizi gea. Denak bizi die. Zazpi seme-alaba dittieu ta zazpik bizi die. [...] eta abar eta, denak ezkondu zaizkigu, bakoitze bere tokitan bizitzen jarri die, denak ume bana, bina edo hiruna. Batek hiru. Kontxi edo lehen esan dezun horrek, Jabierren zerak hiru dittu. Baiño gaiñeakoak denak biña due.

-(Simona) Denak sanoak.

-Eta hamabost illoba, hamasei. Oain gaiñea beste bat deu, seme zarrenak oaiñ izan du bestea, billoba.

-(Simona) Illoba zaharrenak badu ya.

-Orduan birramona ta birraittona egin zerate.

-Bai, hala gaude. Muriko bat zoragarrie, [...], dauzke beatzi hillebete, zoragarria!, rubio-rubioa, baiño dau..., esaten dana, jateko modukoa.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-12-06

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com